

60. VÝROČIE KABINETU RETROSPEKTÍVNEJ BIBLIOGRAFIE V UNIVERZITNEJ KNIŽNICI V BRATISLAVE

MGR. BRONISLAVA NAVAROVÁ
MGR. LÍVIA KURUCOVÁ, PHD.
MGR. MIRIAM AMBRÚŽOVÁ PORIEZOVÁ, PHD.

✉ bronislava.navarova@ulib.sk
Univerzitná knižnica
v Bratislave
www.ulib.sk

livia.kurucova@ulib.sk
Univerzitná knižnica
v Bratislave
www.ulib.sk

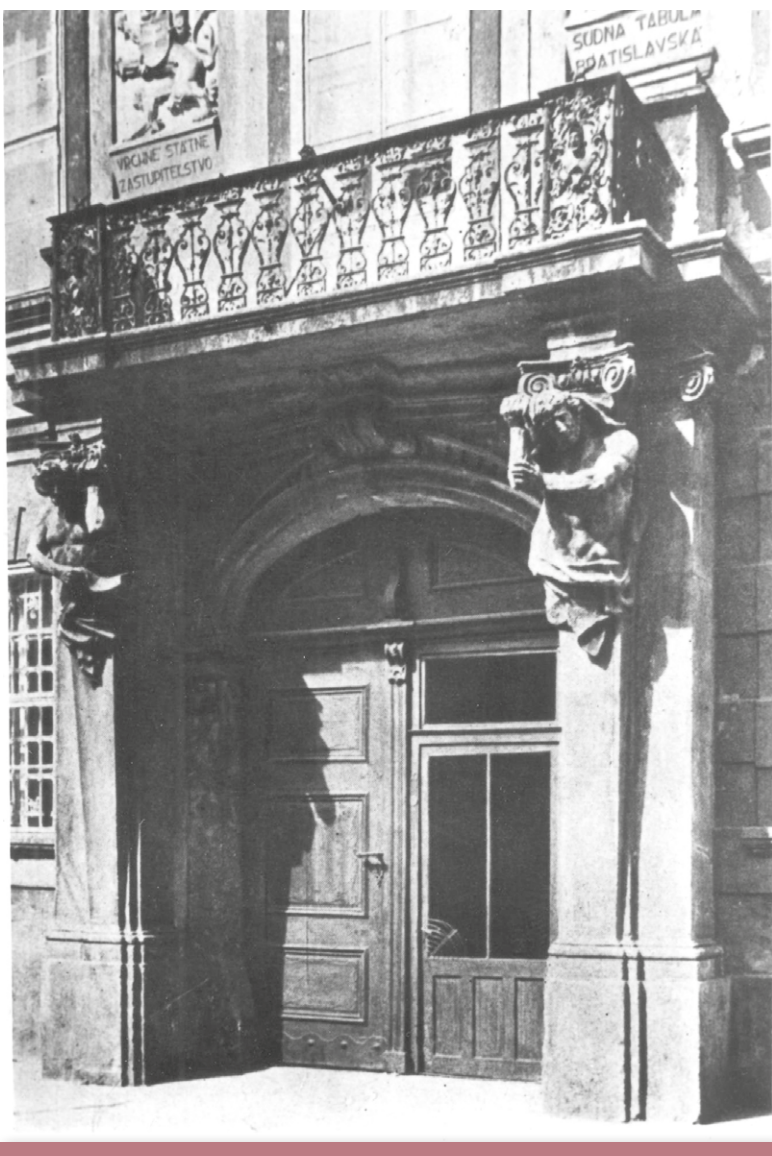
miriam.poriezova@ulib.sk
Univerzitná knižnica
v Bratislave
www.ulib.sk

The paper was written to mark the 60th anniversary of a specialised workplace for retrospective bibliography at University Library in Bratislava. Authors reflect on its origins, which reach back to the library's foundation in 1919, and highlight the contributions of senior workers in different stages of its development. During its existence, the office has not only undergone several name changes but has also had to respond to social and political changes. Retrospective bibliography only gradually emerged as a distinct activity and had a secondary priority until the 1960s. Besides their publishing activity, staff of the Office of Retrospective Bibliography organises lectures and exhibitions with international collaboration and interdisciplinary character.

Keywords: development of bibliography, retrospective bibliography, Office of Retrospective Bibliography, University Library in Bratislava, anniversaries

BIBLIOGRAFIA NA PÔDE UNIVERZITNEJ KNIŽNICE DO ROKU 1963

V roku 2023 uplynulo šesťdesiat rokov od vzniku samostatného retrospektívno-bibliografického pracoviska v Univerzitnej knižnici v Bratislave (UKB). Avšak bibliografia a v rámci nej aj retrospektívna bibliografia bola súčasťou činností Univerzitnej knižnice v Bratislave už od jej založenia v roku 1919. **Slovenské oddelenie**, ktoré vzniklo pri vtedajšej **Knižnici Univerzity Komenského**, vykonávalo o. i. aj bibliografickú činnosť. Jeho vedúci pracovník **Vilém Pražák** nadviazal na fundamentálne diela slovenskej bibliografie – *Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku*

Budova Univerzitnej knižnice v Bratislave. Zdroj: Slovenská národná knižnica – Literárny archív (SNK – LA)

Budova Univerzitnej knižnice v Bratislave. Zdroj: SNK – LA

do roku 1700 (Čaplovič, 1972 – 1984) a *Bibliografia písomníctva slovenského* (Rizner, 1929 – 1934) – spracovaním slovenskej tlačenej produkcie po roku 1900 v *Soupisě československé literatury za léta 1901 – 1925* (Nosovský – Pražák, 1931 – 1938) a spolupracoval aj na *Knihopise českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století* (Tobolka, 1939 – 1967). Popritom sa Slovenské oddelenie spolupodieľalo aj na realizovaní úloh súbežnej bibliografie vydávaním *Bibliografického katalógu* (1923 – 1936) od roku 1923 do roku 1935.

Počas vojnovnej Slovenskej republiky činnosť **Knižnice Slovenskej univerzity** pokračovala oklieštená o zamestnancov českej národnosti. Nahradili ich slovenskí pracovníci. V tomto období intenzita prác na poli retrospektívnej bibliografie poklesla, ale nezanikla úplne. Vďaka úsiliu vedúceho pracovníka Slovenského oddelenia **Jána Mišianika** sa podarilo sústrediť množstvo doplnkov k Riznerovej bibliografii, ktoré vyšli tlačou v roku 1946 (Mišianik, 1946; Ormis, 1972).

Po skončení druhej svetovej vojny bol zriadený **Bibliografický ústav pri Knížnici Slovenskej univerzity**. Prvé samostatné bibliografické pracovisko začalo svoju činnosť v januári 1946, jeho riaditeľom sa stal **Anton Dubay**. Založenie ústavu znamenalo výrazné zintenzívnenie činnosti v oblasti súbežnej i retrospektívnej bibliografie. K hlavným úlohám patrilo na úseku súbežnej bibliografie každoročne vydať slovenskú bibliografiu za uplynulý rok a vydávanie bibliografického časopisu a na úseku retrospektívnej bibliografie spracovanie a vydanie knižnej a časopiseckej produkcie za roky 1901 – 1944.

Vzhľadom na množstvo a náročnosť prác na súbežnej bibliografii a nedostatok personálu bola retrospektívna bibliografia len sekundárnou činnosťou pracoviska (Fircáková, 2000; Földváriová, 2000). Bibliografický ústav pôsobil pri knižnici deväť rokov.

V roku 1954, keď vznikla Slovenská národná knižnica ako súčasť Matice slovenskej, sa Bibliografický ústav aj so svojimi úlohami na úseku súbežnej bibliografie presťahoval do Martina.

Knižnica Slovenskej univerzity získala štatút Ústrednej vedeckej knižnice a premenovala sa na **Univerzitnú knižnicu v Bratislave**. Odborná bibliografická činnosť na jej pôde pokračovala v novovytvorenom **bibliograficko-spravodajskom oddelení**. V začiatkoch sa oddelenie nešpecializovalo iba na retrospektívnu bibliografiu, pracovníci spracovávali v rámci referentských služieb aj odborné a odporúčajúce bibliografie a rešerše, ktoré sa vypracovávali na objednávku podľa požiadaviek používateľov a pracovísk.

V polovici 50. rokov sa začína postupne formovať plán slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie (SNRB), podľa ktorého sa stalo bibliografické oddelenie Univerzitetnej knižnice spolu s bibliografickými pracoviskami Matice slovenskej a Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach jedným z troch pracovísk slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie. Oddeleniu pod vedením **Štefana Kántora** a neskôr **Ludmily Herchlovej** pripadla úloha spracovať bibliografiu slovenských a inorečových novín a časopisov 1919 – 1938 a bibliografiu knižnej tvorby za roky 1945 – 1955.

Na začiatku roku 1956 poznačila oddelenie tragická nehoda. Počas pracovnej cesty na 1. bibliografickú konferenciu do Košíc prišli pri leteckej havárii o život všetci jeho pracovníci – Ján Bánsky, Vladimír Jelínek, Helena Kaloudová, Štefan Kántor, Bohumil Nociar (Paška, 2000).

Činnosť oddelenia sa musela budovať takmer odznova, istý čas trvalo, kým noví pracovníci nad-

viazali na prácu predchodcov. V tomto období sa vypracovávali predovšetkým odborné a odporúčajúce bibliografie, keďže úlohy retrospektívnej bibliografie neboli prioritou (Paška, 1959).

SAMOSTATNÉ PRACOVISKO RETROSPEKTÍVNEJ BIBLIOGRAFIE V UKB

Samostatný **úsek retrospektívnej bibliografie** bol vytvorený v roku 1963 ako organizačná zložka väčšieho referentského oddelenia. Jeho pracovníčky pod vedením **Márie Kipsovej** pokračovali v plnení rozpracovaných úloh a od roku 1963 participovali aj na rozpise článkov z robotníckej a komunistickej tlače, ktorý bol súčasťou rozpisu článkov zo slovenských a inorečových novín a časopisov z obdobia 1919 – 1944.

V 60. rokoch vyšli tlačou *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919 – 1938* (Kipsová, 1968) a *Súpis slovenskej knižnej tvorby za roky 1945 – 1955, prvá časť A – L* (Ferienčíková, 1967).

Ďalšie pracovné úlohy retrospektívneho pracoviska už vychádzali zo *Smernice a plánu slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie*, prijatej v roku 1965. Smernica vytýčila základné smerovanie, ciele a úlohy SNRB, ktorá má skúmať všetky druhy slovacikálnych pramenných dokumentov od najstarších čias. Stanovila a rozdelila konkrétne úlohy všetkým inštitúciám participujúcim na SNRB. Univerzitetnej knižnici v Bratislave určila výskum a spracovanie tzv. **nepravých periodík**.

Nepravé periodiká definujeme ako periodické publikácie, vydávané postupne v samostatných častiach spojených spoločným názvom, priebežným označením, jednotnou úpravou a obsahovým zameraním. Nepravé periodiká vychádzali v pravidelných i nepravidelných intervaloch s úmyslom stáleho pokračovania. Do tejto kategórie patria kalendáre, almanachy, ročenky, zborníky, direktoriá, schematizmy, adresáre, výročné správy, zápisnice, záverečné účty a rozpočty rôznych inštitúcií.

Základnou úlohou pracoviska v zmysle záverov *Smernice a plánu* bolo vytvorenie základného provizórneho súpisu nepravých periodík. Následne sa pristúpilo k tvorbe bibliografií podľa jednotlivých typov dokumentov. Prvými boli slovenské a inorečové

knižné kalendáre, spracovávané súbežne na súpisovej aj rozpisovej úrovni. Na bibliografiu sa pracovalo v rokoch 1969 – 1981.

Na základe skúseností s bibliografiou kalendárov (rozsiahle časové obdobie 1701 – 1965, množstvo prameňov a ich roztrúsenosť a nezvestnosť vo fondoch pamäťových inštitúcií) sa pri stanovovaní ďalších úloh pristúpilo k rozdeleniu na menšie časové úseky, ktoré boli definované spoločensko-historickými medzníkmi a súčasne špecifikami jednotlivých druhov dokumentov. Preto, keď sa v 80. rokoch otvorili ďalšie dve úlohy – bibliografia almanachov, ročníkov a zborníkov a bibliografia výročných školských správ –, sa začali ako prvé spracovávať tieto dokumenty, vydané v 20. storočí. Zodpovedalo to záverom *Smernice a plánu SNRB*, resp. *Programu slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie* schválenému v roku 1984, ktorý potvrdzoval a zároveň aktualizoval ciele stanovené v smernici.

Pracovisko retrospektívnej bibliografie sa v rámci zmien organizačnej štruktúry UKB pretransformovalo v roku 1984 na **oddelenie retrospektívnej bibliografie**. Aj pod vedením novej vedúcej **Želmíry Geškovej**, ktorá prevzala funkciu po krátkom pôsobení **Tatiany Vančovej**, pokračovalo v realizácii vytýčených pracovných úloh. Tie boli postupne ukončené tlačenými výstupmi (knížnymi bibliografiami) v priebehu 90. rokov. V polovici 80. rokov bola do oddelenia retrospektívnej bibliografie začlenená aj pracovná úloha *Katalóg slovacikálnych tlačí vo fondoch Univerzitetnej knižnice v Bratislave za roky 1501 – 1918* (Telgársky – Bánska, 1999 – 2003). Hlavným zámerom bolo sústrediť záznamy tlačených slovacík z fondov UKB za uvedené obdobie, pričom základným prameňom excerptie bol *Generálny katalóg UKB*. Katalóg vyšiel tlačou v ôsmich zväzkoch postupne v rokoch 1999 – 2003, dostupných aj na webovej stránke knižnice.

Nastupujúca automatizácia a informatizácia pretransformovala vytváranie bibliografických záznamov do elektronických databáz. V tomto období sa otvorili projekty, ktoré sa orientovali na almanachy, ročenky, zborníky a výročné školské správy, vydané v najstaršom období 1701 – 1918, realizované opäť súbežne na súpisovej i rozpisovej úrovni. Vzhľadom na rôznorodosť, roztrúsenosť a špecifiká dokumentov išlo o dlhodobé úlohy, ktoré boli ukončené samostatnými databázami a tiež tlačenými bibliografiami až v novom miléniu, keď pracovisko viedla **Zlatica Pytlová**. Na priebeh a ukončenie týchto úloh mali veľký vplyv politické a spoločenské zmeny v roku

1989, ktoré znamenali oslobodenie od ideologických vplyvov, no súčasne priniesli istý útlm v plnení úloh SNRB. Počas generálnej rekonštrukcie budov UKB v rokoch 2002 – 2005 bola knižnica pre verejnosť ztvorená a istým spôsobom limitovala možnosti bibliografického spracovania a vedeckovýskumnej činnosti oddelenia. V novej etape Univerzitetnej knižnice po roku 2005, ktorá dnes ponúka svoje služby ako multikultúrne centrum, sú dlhodobé bibliografické úlohy i vedľajšie projekty realizované v samostatnom **Kabinete retrospektívnej bibliografie**.

Kabinet pri plnení úloh retrospektívnej bibliografie vychádza naďalej z *Programu SNRB* a projektu *Výskum dejín knižnej kultúry na Slovensku*.

Pokračuje sa v heuristike, mapovaní, spracovaní a analýze podľa jednotlivých typov nepravých periodík. Pracovisko v súčasnosti pod vedením **Miriám Ambrúžovej-Poriezovej** bibliograficky spracováva cirkevné schematizmy a výročné správy finančných inštitúcií. Vrátilo sa tiež k niektorým už ukončeným úlohám, aby z tlačených bibliografií výročných školských správ z obdobia 1918/19 – 1952/53 a knižných kalendárov 1701 – 1965 vytvorilo online databázy s cieľom zlepšiť (ich prepojením s už existujúcimi databázami) dostupnosť a komplexnosť informácií pre používateľov.

K ďalším úlohám okrem vlastnej bibliografickej práce patrí nadstavba vo forme publikačnej a prednáškovkej činnosti, príprava výstav a poskytovanie bibliografických informácií. Vďaka spolupráci s domácimi i zahraničnými kultúrnymi inštitúciami (národné knižnice, štátne vedecké knižnice, vysoké školy, akadémia vied, archívy, múzeá) retrospektívna bibliografia, jednak ako základná informačná báza pre vedecký výskum a súčasne ako predmet tohto výskumu, získava interdisciplinárny rozmer.

V kontexte toho bola kabinetu zverená aj príprava dlhodobého plánovaného zborníka k dejinám knižnej kultúry. Titul *Studia Bibliographica Posoniensia* vychádza od roku 2006 s cieľom poskytovať platformu na publikovanie kvalitných štúdií z dejín knižnej kultúry s interdisciplinárnymi presahmi do humanitných a spoločenských vied. Jednotlivé ročníky v rámci konkrétnych tém priniesli už viac ako 200 recenzovaných štúdií domácich a zahraničných autorov k dejinám kníhtlačiarstva, vydavateľskej a kníhkupeckej činnosti, recepcie, cenzúry a dejín knižníc v stredoeurópskom priestore. Okrem tlačenej verzie je záujemcom k dispozícii aj v elektronickej forme na webovej stránke UKB. Vydaných 18 ročníkov je dokladom záujmu o dejiny knižnej kultúry, v tomto kontexte by sme chceli pokračovať v nasledujúcich ročníkoch.

Studia I/2006 Bibliographica Posoniensia

Studia Bibliographica Posoniensia. Zdroj: Univerzitná knižnica v Bratislave

VEDÚCI PRACOVNÍCI SAMOSTATNÉHO PRACOVISKA RETROSPEKTÍVNEJ BIBLIOGRAFIE V UKB

- PhDr. Mária Kipsová (1963 – 1978),
- Mgr. Tatiana Vančová (1979 – 1982),
- Mgr. Želmíra Gešková (1983 – 1999),
- Dr. Jozef M. Rydlo (1999),
- Mgr. Zlatica Pytlová (1999 – 2020),
- Mgr. Miriam Ambrúžová Poriezoová, PhD. (2022 – trvá).

REALIZOVANÉ ÚLOHY

V intenciách *Smernice a plánu SNRB* bol prvým krokom prieskum nepravých periodík vo fondoch väčších domácich (slovenských a aj českých) knižníc

a archívov a vo vybraných zahraničných knižniciach. Súčasťou tejto etapy bola aj excerpčia sekundárnych zdrojov, teda tlačných bibliografií, katalógov a interných súpisov. Výsledkom heuristiky (1965 – 1968) bol trojzväzkový *Provizórny súpis poloperodík 1700 – 1965* (Kipsová, 1968), vydaný ako interný materiál, ktorý sa stal základným východiskom na rozpracovanie nasledujúcich čiastkových úloh. Ustanovilo sa, že bibliografické spracovanie jednotlivých typov dokumentov sa bude realizovať na úrovni opisu samotných tlačí (úroveň súpisná) a rozpisu ich častí (úroveň článková).

KALENDÁRE

V roku 1969 sa ako prvá otvorila úloha spracovania kalendárov. Výsledkom dlhoročnej práce, ktorá registruje vydávanie kalendárov v časovom období viac ako dvesto rokov, sa stala *Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov 1701 – 1965* (Kipsová – Vančová – Gešková, 1984). Je v nej zaznamenaných 824 titulov slovenských a inorečových kalendárov. Okrem bibliograficko-popisnej časti, metodického úvodu a registrov je zásadnou a jedinečnou časťou úvodná štúdia. Autorky v nej súhrnne a podrobne charakterizovali kalendár ako typ dokumentu, jeho vývinové špecifiká a formálne a obsahové vlastnosti. Súbežne s prípravou bibliografie sa v 70. a 80. rokoch budovala lístková kartotéka článkov z kalendárov, prístupná pre bádateľov v priestoroch KRB. Obsahuje viac ako 120 000 záznamov usporiadaných tematicko-odborovo podľa MDT. V roku 2009 boli lístky zdigitalizované a sú prístupné online na stránke UKB.

V súčasnosti prebieha v rámci samostatného projektu *Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov za roky 1701 – 1965 – revízia exemplárov vo fonde UKB* prepis záznamov z bibliografie kalendárov do samostatnej databázy, pričom sa aktualizuje dostupnosť jednotlivých titulov a ročníkov vo fonde UKB. Do budúcnosti sa uvažuje aj nad databázovým spracovaním článkov z kalendárov so vzájomným prepojením oboch databáz, čím by sa zvýšil používateľský a bádateľský komfort.

V roku 2015 vyšla kolektívna monografia pracovníkov KRB pod názvom *Fragmenty z kultúrnej histórie v kalendároch* (Pekařová, 2015). Obsahuje súbor 17 štúdií z kultúrnohistorických výskumov kalendárov, vychádzajúcich na Slovensku.

SLOVENSKÝCH
A
INOREČOVÝCH
KALENDÁROV
ZA ROKY
1701 – 1965

MATICA SLOVENSKÁ

Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov za roky 1701 – 1965. Zdroj: Univerzitná knižnica v Bratislave

VÝROČNÉ ŠKOLSKÉ SPRÁVY

Po ukončení prác na kalendároch sa paralelne začali pripravovať ďalšie dve rozsiahle úlohy, a to spracovanie výročných školských správ a almanachov, ročníkov a zborníkov. Pre obidve úlohy boli vypracované v rámci príprav novšie samostatné provizórne súpisy.

V rokoch 1985 – 1986 vznikol aktualizovaný dvojdielny provizórny súpis *Výročné správy škôl z územia Slovenska za roky 1701 – 1918 a 1919 – 1965* (Gešková – Vančová, 1985 – 1986).

Výročné školské správy predstavujú primárne faktografické a pramenné dokumenty k dejinám školstva a vzdelanosti všeobecne, k regionálnym školským dejinám a k dejinám jednotlivých vzdelávacích inštitúcií. Poskytujú súhrnné a prehľadové informácie o priebehu školského roka a o výsledkoch činnosti školy za uplynulý rok. Ich obsah opisuje predovšetkým interné pomery školy. Taktiež sú zdrojom jedinečných biografických informácií a dokumentujú intenzitu kultúrneho, hospodárskeho a politického života regiónov.

Vzhľadom na rozsiahle časové obdobie ich vydávania a významné historicko-spoločenské medzníky sa pristúpilo k rozdeleniu ich spracovania na tri etapy: 1701 – 1850, 1850 – 1918, 1918 – 1953. Na zák-

lade odporučení prioritného spracovania dokumentov 20. storočia sa otvorila úloha, ktorej výsledkom bola *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/19 – 1952/53* (Gešková – Krišková, 1998). Je v nej zaznamenaných približne 8 000 ročníkov z viac ako 390 škôl rôznych typov, ako detské opatrovne, ľudové školy, meštianky, gymnáziá, učiteľské ústavy, obchodné, priemyselné a poľnohospodárske školy, odborné školy pre ženské povolania, učňovské, hudobné a vysoké školy. Prínosom je rozsiahla úvodná historickoprehľadová štúdia, analyzujúca vývoj dokumentu, jeho typologickú a obsahovú štruktúru.

Vzhľadom na veľké množstvo článkov publikovaných vo výročných správach nebolo reálne ich knižné vydanie, preto sa v roku 2006 začalo s ich databázovým spracovaním, ktorého výsledkom je online *Bibliografia článkov z výročných školských správ z územia Slovenska za školské roky 1918/19 – 1952/53*. Špecifickým výstupom z tejto úlohy je vytvorenie subbázy článkov s biografickým obsahom *Biografie vo výročných školských správach 1918/19 – 1952/53*, keďže tvoria viac ako tretinu z celkového počtu článkov. Biografie vyšli aj tlačou (Gešková, 2009), obsahujú takmer 1 600 záznamov o 1 219 slovenských a zahraničných osobnostiach.

V *Bibliografii výročných správ škôl z územia Slovenska 1701 – 1850* je spracované aj najstaršie obdobie vydávania týchto dokumentov. V tlačenej aj online podobe (Krišková, 2006) ponúka pestrý pohľad na vzdelávací proces na základných, všeobecno-vzdelávacích, odborných a vysokých školách (akadémiách), ktoré patrili do sféry konfesii (katolíckej, evanjelickej), miest a štátu. Rozsahom útla bibliografia (605 ročníkov) je špecifická vydaním súpisovej aj rozpisovej úrovne v jednom zväzku, čo je dôsledkom malého počtu článkov v nich (33). Výsledkom komplexného výskumu výročných školských správ z tohto obdobia je aj drobná publikácia, ktorá vyšla pod názvom *Grafická výzdoba výročných školských správ 1700 – 1850* (Krišková – Zavadová, 2002).

Nateraz nespracovaným ostáva obdobie rokov 1850 – 1918, ku ktorému disponujeme zatiaľ len s už spomínaným pracovným provizórnym súpisom. Úloha ostáva v pláne pracoviska v nasledujúcom období.

ALMANACHY, ROČENKY A ZBORNÍKY

Paralelne s výročnými školskými správami sa začali bibliograficky spracovávať aj almanachy, ročenky a zborníky. Východiskovým materiálom bol pri

BIBLIOGRAFIA

VÝROČNÝCH SPRÁV ŠKÔL
Z ÚZEMIA SLOVENSKA

1701–1850

UNIVERZITNÁ KNIŽNICA V BRATISLAVE

*Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska
1701 – 1850. Zdroj: Univerzitná knižnica v Bratislave*

ich spracovaní samostatný *Provizórny súpis almanachov, ročeniek a zborníkov spracovaný za obdobie 1701 – 1965* (Kovačičová – Štvrtecký, 1983, 1985).

V zmysle prijatých zásad najprv vyšla *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1919 – 1944* (Kovačičová – Štvrtecký, 1991), o štyri roky neskôr *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1945 – 1965* (Kovačičová – Schlenkerová, 1995). Každá obsahuje takmer 250 titulov s počtom približne osemsto a tisíc ročníkov. Bibliografické spracovanie záverečnej, chronologicky najstaršej časti almanachov, ročeniek a zborníkov (ARZ) sa realizovalo od polovice 90. rokov (Fircáková, 2008). Registruje dokumenty vydané za obdobie 1701 – 1918. Úloha bola – na rozdiel od dvoch predchádzajúcich spracovaní – rozšírená o analytickú úroveň, t. j. rozpis článkov. Články, ktorých počet prekračuje 12 tisíc záznamov, sú významným zdrojom informácií o počiatočnom rozvoji spoločenských, prírodných a technických vied na Slovensku v 18., ale najmä v 19. storočí a začiatkom 20. storočia. *Bibliografia*

almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1701 – 1918 (Pytlová – Ambrúžová Poriežová – Kurucová, 2018) vyšla tlačou v roku 2018, články sú súčasťou jej elektronickej verzie, dostupnej na webovej stránke UKB.

Všetky tri bibliografie registrujú dokumenty, ktoré patria medzi cenné a významné, ale aj najmenej známe pramene informácií o politickom, kultúrnom, spoločenskom a hospodárskom živote Slovenska v minulosti. Sú dokladom rozmanitých záujmov a aktivít, ktoré vyvíjali jednotlivci alebo spolky, školy či štátne inštitúcie. Dokumentujú rozvoj spoločenského a literárneho života, činnosť širokého spektra spolkov pôsobiacich najmä na regionálnej úrovni, ktoré významne prispeli k formovaniu vedeckého života a jednotlivých vedných odborov.

BIBLIOGRAFIA

ALMANACHOV, ROČENIEK A ZBORNÍKOV NA SLOVENSKU

1701 – 1918

Univerzitná knižnica v Bratislave

*Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku
1701 – 1918. Zdroj: Univerzitná knižnica v Bratislave*

SCHEMATIZMY A DIREKTÓRIÁ

Po ukončení projektov bibliografického spracovania almanachov, ročeniek a zborníkov sa v roku 2019 otvorila ďalšia úloha – *Bibliografia schematizmov a direktórií na Slovensku a so vzťahom k územia Slovenska 1701 – 1918*. Vzhľadom na množstvo a rozptýlenosť zachovaného materiálu je v prvej etape plánovaná heuristika, spracovanie a sprístupnenie schematizmov. Ide o dobové adresáre, predovšetkým miestneho a regionálneho významu, informujúce o aktuálnom usporiadaní štátneho, verejného a cirkevného života a obsahujúce vzácne historicko-vlastivedné, biografické a demografické údaje. Po ukončení základného prieskumu ich výskytu vo fondoch domácich a zahraničných pamäťových inštitúcií aktuálne prebieha spracovanie exemplárov z fondov UKB. Na základe obsahových charakteristík sa pristúpilo k bibliografickému spracovaniu na úrovni súpisu s rozšírenou anotáciou a poznámkami k obsahu. Čiastkové výsledky úlohy sú dostupné na stránke UKB.

VÝROČNÉ SPRÁVY FINANČNÝCH INŠTITÚCIÍ

Zatiaľ ako posledná bola otvorená v marci 2023 pracovná úloha *Bibliografia výročných správ finančných inštitúcií vydaných na území dnešného Slovenska do polovice 20. storočia*. Predmetom sú samostatne tlačou vydané výročné správy a záverečné účty bánk, sporiteľní, vzájomných pokladníc, úverových spolkov a družstiev so sídlom na Slovensku od ich počiatkov v 40. rokoch 19. storočia až do polovice 20. storočia, kedy došlo viacerými legislatívnymi opatreniami k znárodneniu bankového sektora. Výročné správy finančných inštitúcií poskytujú relevantné údaje o hospodárení, personálnom obsadení, stanovách, zákonoch a o histórii inštitúcie. V širšom kontexte možno prostredníctvom nich sledovať úlohu peňažnej inštitúcie v rámci ekonomicko-hospodárskych, sociálno-ekonomických, etnických vzťahov obyvateľstva predovšetkým na regionálnej úrovni. Sú jedným z doplnkových prameňov pri biografickom výskume.

V súčasnosti prebieha heuristika materiálu a začína sa s tvorbou bibliografických záznamov, pričom sa prednostne popisujú dokumenty z fondu UKB.

JARMOČNÉ A PÚŤOVÉ TLAČE

Okrem projektov spojených s úlohami SNRB sa oddelenie aktívne podieľa na spracovaní, výskume a sprístupňovaní fondu UKB. Od roku 2020 sa realizuje projekt *Jarmočné a púťové tlače vo fonde Univerzitetnej knižnice v Bratislave*. Tieto dokumenty patria k jedinečným zdrojom výskumu z národopisného a literárneho hľadiska, ako aj z hľadiska tlače a grafického prevedenia. Projekt vznikol z iniciatívy Kabinetu retrospektívnej bibliografie v spolupráci s odborom ochrany dokumentov a odborom digitalizácie. Jeho cieľom je vytvorenie plnotextovej databázy jarmočných a púťových tlačí a jej sprístupnenie používateľom cez portál UKB a prostredníctvom digitálnej knižnice UKB. Sprístupnenie digitalizátov zároveň výrazne prispeje k ich ochrane. Databáza obsahuje 638 titulov prevažne z 19. storočia v dobovom slovenskom a českom jazyku. Spracované boli všetky exempláre bez ohľadu na miesto vydania.

ZÁVER

Prierezom bibliografickej činnosti na pôde Univerzitetnej knižnice v Bratislave, s dôrazom na šesťdesiat rokov pôsobenia samostatného pracoviska retrospektívnej bibliografie, sme chceli priblížiť jednotlivé úlohy a ich výsledky a súčasne sa poďakovať všetkým predchádzajúcim kolegom-bibliografom za ich podiel na rozvoji bratislavského pracoviska a slovenskej retrospektívnej bibliografie ako celku.

V súvislosti s možnosťami, ktoré poskytujú moderné informačné technológie, bude aj v budúcnosti prioritou kabinetu, v zmysle *Programu SNRB*, pokračovať v rozpracovaných i ďalších plánovaných úlohách, poskytovať kvalitné výstupy zo spracovania rôznych typov nepravých periodík a naďalej sa podieľať na výskume dejín knižnej kultúry.

BIBLIOGRAFIE A PROVIZÓRNE SÚPISY KABINETU RETROSPEKTÍVNEJ BIBLIOGRAFIE V UKB

- FERIENČIKOVÁ, Anna. 1967. *Bibliografia slovenskej knižnej tvorby za roky 1945 – 1955*. Zv. 1 (A – L). Martin : Matica slovenská 1967.
- GEŠKOVÁ, Želmíra. 2009. *Biografie vo výročných školských správach 1918/19 – 1952/53*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2009.
- GEŠKOVÁ, Želmíra – KRIŠKOVÁ, Ľubica. 1998. *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/19 – 1952/53*. Martin : Matica slovenská 1998.
- GEŠKOVÁ, Želmíra – VANČOVÁ, Tatiana. 1985 – 1986. *Výročné správy škôl z územia Slovenska za roky 1701 – 1965: provizórny súpis*. 2 zv. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 1985 – 1986.
- KIPSOVÁ, Mária. a kol. 1968. *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin : Matica slovenská 1968.
- KIPSOVÁ, Mária a kol. 1968. *Provizórny súpis poloperiódik za roky 1701 – 1965*. 3 zv. Bratislava : Univerzitná knižnica 1968.
- KIPSOVÁ, Mária – VANČOVÁ, Tatiana – GEŠKOVÁ, Želmíra. 1984. *Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov 1701 – 1965*. Martin : Matica slovenská 1984.
- KOVAČIČOVÁ, Eva – ŠTVRTECKÝ, Štefan. 1983. *Almanachy, ročenky a zborníky na Slovensku v rokoch 1701 – 1965: provizórny súpis*. Bratislava : Univerzitná knižnica 1983, dotlač 1985.
- KOVAČIČOVÁ, Eva – ŠTVRTECKÝ, Štefan. 1991. *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1919 – 1944*. Martin : Matica slovenská 1991.
- KOVAČIČOVÁ, Eva – SCHLENKEROVÁ, Katarína. 1995. *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1945 – 1965*. Martin : Matica slovenská 1995.
- KRIŠKOVÁ, Ľubica. 2006. *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska 1701 – 1850*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2006.
- PYTLOVÁ, Zlatica – AMBRÚŽOVÁ PORIEZOVÁ, Miriam – KURUCOVÁ, Lívia. 2018. *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1701 – 1918*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2018.
- TELGÁRSKY, Jozef – BANSKÁ, Zuzana. 1999 – 2003. *Katalóg slovacikálnych tlačí Univerzitetnej knižnice v Bratislave*. 8. zv. Bratislava : Univerzitná knižnica 1999 – 2003.

ONLINE DOSTUPNÉ DATABÁZY A KARTOTÉKY KABINETU RETROSPEKTÍVNEJ BIBLIOGRAFIE V UKB

- Bibliografia výročných školských správ z územia Slovenska 1701 – 1850* [online]. Dostupné na internete: <http://retrobib.ulib.sk/retro.htm>.
- Bibliografia článkov z výročných školských správ z územia Slovenska za školské roky 1918/19 – 1952/53* [online]. Dostupné na internete: <http://retrobib.ulib.sk/clankyVSS.htm>.
- Biografie vo výročných školských správach 1918/19 – 1952/53* [online]. Dostupné na internete: <http://retrobib.ulib.sk/biografiaVSS.htm>.
- Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1701 – 1918* [online]. Dostupné na internete: <http://retrobib.ulib.sk/azr.htm>.
- Kartotéka článkov zo slovenských a inorečových kalendárov za roky 1701 – 1965* [online]. Dostupné na internete: <http://listky.ulib.sk/kalend/listok.php?id1=01&id2=01>.
- Portál UKB [online]. Dostupné na internete: https://rs.ulib.sk/i2/i2.entry.cls?src=ukb_us_bib_cat-clvs&ok=Ulo%C5%Bei%C5%A5&iCTX=ukb&iCTX=ukb.

MONOGRAFIE A ZBORNÍKY KABINETU RETROSPEKTÍVNEJ BIBLIOGRAFIE V UKB

- KRIŠKOVÁ, Ľubica – ZÁVADOVÁ, Katarína. 2002. *Grafická výzdoba výročných školských správ 1700 – 1850*. Bratislava : Univerzitná knižnica 2002. 50 s. ISBN 80-85170-68-X.
- KRIŠKOVÁ, Ľubica – ZÁVADOVÁ, Katarína. 2002. *Grafická výzdoba výročných školských správ 1700 – 1850 = Graphische Gestaltung der Schul-Jahresberichte 1700 – 1850*. 2. rozšir. vyd. Bratislava : Univerzitná knižnica 2002. 64 s. ISBN 80-85170-70-1.
- PEKAŘOVÁ, Katarína a kol. 2015. *Fragmenty z kultúrnej histórie v kalendároch*. Bratislava : Univerzitná knižnica 2015. ISBN 978-80-89303-43-4.
- Periodiká v minulosti a súčasnosti: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2018. 301 s. Dostupné na internete: https://www.ulib.sk/files/sk/publikacie-ukb/zbornik-periodika-minulosti-sucasnosti/zbornik_periodika-minulosti-sucasnosti_na-web.pdf.
- Studia Bibliographica Posoniensia*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2006 –. Dostupné na internete: <https://www.ulib.sk/sk/publikacie-ukb/studia-bibliographica-posoniensia/>.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

60. rokov od tragickej udalosti: 18. január 1956 [online]. Dostupné na internete: https://www.ulib.sk/files/Aktuality/spom_na_bibliografov_svetly_plagat_02.pdf.
- Bibliografický katalóg Československé republiky. 1923 – 1936. Praha : Československý ústav bibliografický, Praha : Národní knihovna 1923 – 1936.
- ČAPLOVIČ, Ján. 1972 – 1984. *Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700*. Zv. 1-2. Martin : Matica slovenská 1972 – 1984.
- FIRCÁKOVÁ, Kamila. 2000. Bibliografia v Univerzitnej knižnici v Bratislave do vzniku Bibliografického ústavu. In *Poceta bibliografom Univerzitnej knižnice v Bratislave: zborník*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2000, s. 9 – 22.
- FIRCÁKOVÁ, Kamila. 2000. Almanachy, ročenky a zborníky v systéme slovenskej národnejretrospektívnej bibliografie. In *Studia Bibliographica Posoniensia*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2008, s. 85 – 96.
- FÖLDVÁRIOVÁ, Anna. 2000. Bibliografický ústav pri Knižnici Slovenskej univerzity v Bratislave v rokoch 1945 – 1954 v kontexte vývoja slovenskej bibliografie. In *Poceta bibliografom Univerzitnej knižnice v Bratislave : zborník*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2000, s. 23 – 38.
- MIŠIANIK, Ján. 1946. *Bibliografia slovenského písomníctva do konca 19. stor. : (doplňky k Riznerovej bibliografii)*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení 1946.
- NOSOVSÝ, Karel – PRAŽÁK, Vilém. 1931 – 1938. *Soupis československé literatury za léta 1901 – 1925*. Zv. 1 – 2. Praha : Svaz knihkupců a nakladatelů 1931 – 1938.
- ORMIS, Ján V. 1972. *Doplňky a opravy k Riznerovej bibliografii*. Martin : Matica slovenská 1972.
- PAŠKA, Juraj. 1959. Univerzitná knižnica v období 1945 – 1959 v službách ľudu. In *Univerzitná knižnica v Bratislave 1914 – 1919 – 1959*. Martin : Matica slovenská 1959, s. 65 – 66.
- PAŠKA, Juraj. 2000. Boľavé spomienky. In *Poceta bibliografom Univerzitnej knižnice v Bratislave : zborník*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave 2000, s. 91 – 92.
- RIZNER, Ľudovít Vladimír. 1929 – 1934. *Bibliografia písomníctva slovenského*. Zv. 1 – 6. Martin : Matica slovenská 1929 – 1934.
- TOBOLKA, Zdeněk a kol. 1939 – 1967. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století*. Díl II., Tisky z let 1501 – 1800. Praha : 1939 – 1967.